

Susreti pedagoga

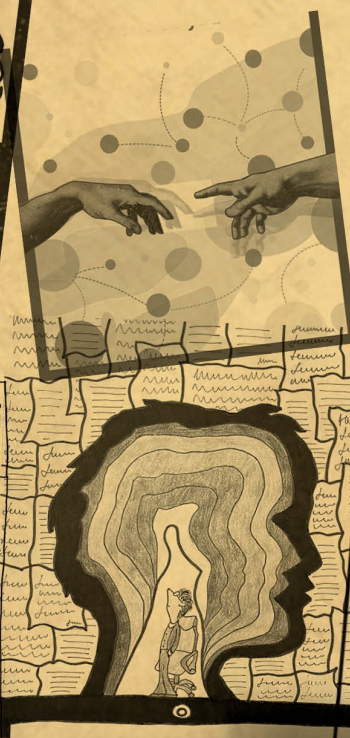
NACIONALNI NAUČNI SKUP

7. maj 2022.

OBRAZOVANJE U VREME KRIZE I KAKO DALJE

Zbornik radova

GLU VI TELEFONI

1838

IPA

Filozofski fakultet

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet,
Institut za pedagogiju i andragogiju
Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup:
Obrazovanje u vreme krize i kako dalje
7. maj 2022, Beograd

Zbornik radova

Izdavači

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet,
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18-20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Jovan Miljković
Maja Vračar

Urednici

Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Doc. dr Zorica Milošević

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Branislava Knežić
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Bojan Ljujić
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Milošević
Doc. dr Lidija Miškeljin
Doc. dr Nataša Nikolić

Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Prof. dr Aleksandra Pejatović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Lidija Radulović
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Doc. dr Milan Stančić
Doc. dr Zorica Šaljić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević

Priprema za štampu i prelom

Dosije studio, Beograd
Doc. dr Mirjana Senić Ružić

Dizajn korica

Nikola Cvetković
Studenti pedagogije

Naslovna strana Zbornika kreirana je od radova pristiglih na „Sajam ideja“. Zahvaljujemo se svima koji su se odazvali na javni poziv i dostavili vizuelna rešenja za izgled Zbornika.

Izdavanje Zbornika finansirano je sredstvima Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

ISBN 978-86-80712-45-1

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Obrazovanje u vreme krize i kako dalje“. Cilj skupa bio je da se analizira funkcionisanje sistema i prakse vaspitanja i obrazovanja u vreme krize i sagleda kroz različite nivoe obrazovanja i perspektive različitih učesnika vaspitno obrazovnog procesa, kako bi se razmotrilo prevazilaženje učenih teškoća.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
7. maj 2022, Beograd

Obrazovanje u vreme krize i kako dalje

Zbornik radova

Urednici
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Doc. dr Zorica Milošević

BEOGRAD • 2022.

Programski odbor skupa

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Violeta Orlović Lovren, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Kristinka Ovesni, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Jelena Vranješević, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Emina Hebib, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Jovan Miljković, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Saša Dubljanin, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Ivana Jeremić, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Vladeta Milin, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Lidija Miškeljin, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Nataša Nikolić, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
dr Zorica Šaljić, docent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Maja Vračar, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije
Nataša Stojanović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Nevena Mitranić, asistent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Luka Nikolić, asistent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Dragana Purešević, asistent, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Ivana Pantić, istraživač-saradnik, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Jelena Stojković, istraživač-saradnik, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Jelena Sekulić, istraživač-pripravnik, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Đurđa Maksimović, doktorand, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Marija Stanišić, doktorand, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Saška Milovanović, sekretar Pedagoškog društva Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Vesna Bogičević, Pedagoško društvo Srbije
Dušica Čolaković, Pedagoško društvo Srbije
Tijana Đokić, Pedagoško društvo Srbije
Marijana Grbić, Pedagoško društvo Srbije
Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije
Aleksandra Petković, Pedagoško društvo Srbije
Mirjana Tomić, Pedagoško društvo Srbije
Nataša Veselinović, Pedagoško društvo Srbije
Bojana Milosavljević, student master studija, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Jovana Petrović, student master studija, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Tanja Teodosić, student master studija, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Klub studenata pedagogije, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Sadržaj

Uvodna izlaganja	8
Predrag Krstić – Svako zlo za neko dobro: Kriza i obrazovanje	9
Biljana Bodroški Spariosu – Povratak obrazovanju kao pedagoški odgovor na korona krizu	19
Mogućnosti za promenu obrazovne prakse	34
Nevena Mitranić i Živka Krnjaja – Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u vreme krize COVID-19: Od slabosti ka transformativnom potencijalu	35
Dragana Purešević i Lidija Miškeljin – Nije stvar u tome šta je već šta može postati – Izgubljene mogućnosti i moguće prilike	42
Tatjana Marković – Preispitivanje teorijskih i praktičnih dimenzija inicijalnog obrazovanja vaspitača kroz regulisanost studentske prakse u vreme pandemije COVID-19	49
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović – Nesklad u participativnim ulogama dece i odraslih u dečjem vrtiću	57
Mirjana Senić Ružić – Angažovanje studenata u onlajn okruženju: Teorijski model zajednice koja istražuje	63
Danica Vasiljević Prodanović i Zagorka Markov – Opažanja studenata o kvalitetu onlajn nastave prema modelu istraživačke zajednice	71
Ivana Pantić – Izazovi roditeljstva u vreme krize	78
Iva Đolović i Tamara Injac – Kako onlajn nastava na fakultetima (ne) treba da izgleda	83
Društveni kontekst kao okvir za promenu obrazovne prakse	91
Vera Spasenović – Podrška prosvetnih vlasti školama u vreme kovid krize: očekivanja praktičara	92
Aleksandra Ilić Rajković – Medijska slika školovanja u uslovima pandemije	98
Aleksandar Tadić – O razlozima i primerenosti uniformne organizacije rada škola u vreme pandemije COVID-19	105
Zorica Šaljčić – Izazovi u ostvarivanju inkluzivnog obrazovanja tokom korona krize	112
Tamara Nikolić – Šta obrazovanje jeste, a šta može da bude? Kriza kao prilika za promišljanje obrazovanja	119
Branislava Popović Čitić, Lidija Buković Branković, Marija Stojanović, Marina Kovačević Lepojević Ana Paraušić i Milica Kovačević – Nastavne prakse koje promovišu socijalno-emocionalno učenje: Korišćenje u uslovima pandemijskog obrazovanja	125
Jelena Medar i Marija Ratković – Grupni oblik nastavnog rada u uslovima pandemije COVID-19	131
Vukašin Grozdić – Digitalni jaz u vreme krize: Iskustva projekta „Digitalna ekspedicija“	138
Maša Đurišić i Nataša Duhanaj – Mišljenje roditelja o saradnji sa školom tokom pandemije COVID-19	145

Perspektive različitih učesnika obrazovne prakse	151
Radovan Antonijević – Priroda interakcije u obrazovanju na daljinu	152
Jelena Vranješević – Pravo na obrazovanje u vreme pandemije: Perspektiva dece/mladih	156
Saša Dubljanin – Ograničenja i teškoće u realizaciji onlajn nastave	162
Nataša Nikolić – Mogućnosti podsticanja samoregulacije u onlajn okruženju	168
Dobrinka Kuzmanović – Izazovi nastavnika u radu sa učenicima iz osetljivih socijalnih grupa tokom pandemije koronavirusa	173
Nina Jovanović i Tanja Topalović – Očekivanja od uloge pedagoga u toku pandemije COVID-19: Perspektiva učenika, nastavnika i uprave škole	180
Lea Gornjak, Biljana Drobnjak i Danijela Živanović – Značaj i uloga stručnih saradnika u realizaciji nastave na daljinu i nastave po kombinovanom modelu	188
Jela Stanojević – Didaktička preispitivanja iz ugla pedagoga u vreme krize	193
Ivan Davidović – Korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija u nastavi – Primer Savremene gimnazije	198
Lea Gornjak, Biljana Drobnjak, Danijela Živanović i Mirjana Sremčević – Mladi i mediji u doba krize	205
Participacija kao temelj promena obrazovne prakse	210
Nataša Matović – Participacija nastavnika u onlajn istraživanju	211
Kristinka Ovesni – Strategije profesionalnog usavršavanja nastavnika u periodu nesigurnosti i krize	218
Lidija Radulović i Luka Nikolić – Obrazovanje nastavnika u vreme krize: Šta se dešava sa socijalnom dimenzijom nastave	224
Milan Stančić – Ocenjivanje učenika tokom prve godine pandemije: Od menjanja paradigme do tehničkih rešenja	231
Aleksandra Pejatović i Dubravka Mihajlović – Obrazovanje odraslih u vreme krize – Između opstanka i daljeg razvoja	239
Violeta Orlović Lovren i Neda Čairović – Pandemija COVID-19 – Kriza i(li) prilika za preispitivanje prakse podučavanja univerzitetskih nastavnika	246
Jovan Miljković i Branka Radovanović – Jugoslovenska koncepcija delovanja u vanrednim situacijama i obrazovanje i učenje odraslih: Lekcije iz prošlosti	254
Bojan Ljujić – Tehnološka spremnost odraslih učesnika na izazove onlajn obrazovanja uslovljene pandemijom virusa COVID-19	259

MOGUĆNOSTI PODSTICANJA SAMOREGULACIJE U ONLAJN OKRUŽENJU¹

Nataša T. Nikolić²
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Apstrakt

Veća autonomija i odgovornost učenika uz fizičku odvojenost nastavnika dovela je do potrebe da se samousmerenost u učenju vidi kao jedan od osnovnih prioriteta u onlajn obrazovanju. Samoregulacija u učenju podrazumeva da učenik preuzme odgovornost za svoje učenje tako što će metakognitivno, motivaciono i bihejvioralno biti uključen u proces učenja. To omogućava da se u onlajn nastavi učenje transformiše u proaktivan i konstruktivan proces. U ovom radu nastoji se da se ukaže na značaj samoregulacije u onlajn nastavi, kao i da se predstave strategije čijom primenom se samoregulacija može podsticati u onlajn okruženju.

Ključne reči: samoregulacija u učenju, onlajn nastava, strategije podsticanja samoregulacije.

Uvod

Nastava u onlajn okruženju zahteva prilagođavanja u različitim segmentima nastavnog rada. Masovan prelazak na onlajn nastavu u vreme pandemije COVID-19 doveo je do potrebe da se preispita kako novo okruženje deluje na način na koji učenici uče. Više nego ikada ranije do izražaja dolazi potreba da učenik u procesu učenja preuzme odgovornost, ispolji samostalnost i pokaže inicijativnost. Učenje u onlajn okruženju uslovljeno je i merom u kojoj je učenik spreman da postavlja, prati i vrednuje sopstvene ciljeve učenja, kontroliše i upravlja procesom učenja, ali i njegovom motivacijom da aktivno učestvuje u aktivnostima na mreži. S tim u vezi se navodi da samoregulacija u učenju predstavlja jedan od ključnih prediktora uspešnosti onlajn nastave (Delen & Liew, 2016). Tema ovog rada je analiza značaja samoregulacije u učenju i mogućnostima njenog podsticanja u onlajn okruženju.

¹ Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta *Čovek i društvo u vreme krize* koji finansira Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

² natasa.nikolic@f.bg.ac.rs

Samoregulacija u učenju i onlajn nastava

Samoregulacija ili samousmerenost najopštije se može definisati kao spremnost učenika da aktivno učestvuje i doprinosi postizanju ciljeva učenja. Tačnije, samoregulacija predstavlja proces kojim učenici aktiviraju i održavaju kogniciju, ponašanje i afekte, usmerene ka postizanju ciljeva; a motivacija kao proces kojim se te aktivnosti podstiču i održavaju (Mirkov, 2007: 310). Kognitivna i metakognitivna samoregulacija obezbeđuju građu za konstruisanje znanja u procesu učenja, a motivacija obezbeđuje energiju za angažovanje u učenju (Ibid.). Samoregulacija u učenju se sastoji iz četiri komponente: (1) strategija učenja – korišćenje pravilnih strategija učenja koje omogućavaju postizanje cilja; (2) samoefikasnosti – uverenje da će zadatak biti uspešno obavljen; (3) ciljne orijentacije – postavljanje ciljeva učenja; i (4) samopoštovanja – dobro mišljenje o vlastitim sposobnostima (Bojović, 2017: 65).

Prema Zimmermanovom modelu, procesi samoregulacije organizovani su u tri faze: (1) *faza promišljanja*; (2) *faza kontrole izvršavanja* i (3) *faza samorefleksije* (Zimmerman, 2000, prema: Panadero, 2017). Prva faza odvija se neposredno pre učenja, u njoj učenici analiziraju zadatak, postavljaju ciljeve i planiraju na koji način da ih ostvare. Navedene aktivnosti prate brojna motivaciona uverenja (samoefikasnost, intrinzička vrednost, ciljna orijentacija) koja učenicima daju energiju za učenje i utiču na aktiviranje odgovarajućih strategija učenja. Postavljanje ciljeva smatra se ključnim procesom ove faze. Postavljanje proksimalnih, kratkoročnih i izazovnih ciljeva vodi većem angažovanju učenika u učenju (Kodžopeljić i Pekić, 2017). Da bi postavljeni ciljevi bili i ostvarivi, neophodno je da učenici pristupe procesu planiranja koji se sastoji iz izbora strategija učenja, planiranja vremena i osmišljavanja sredine za učenje (Ibid.). U drugoj fazi učenici izvršavaju zadatak, pri čemu prate kako napreduju u tome. U ovoj fazi ključni su procesi samokontrole i samoopažanja (Lončarić, 2014). Oni se ogledaju u spremnosti učenika da održi fokus, kao i u nastojanju učenika da prati sopstveno učenje, uzima u obzir uslove u kojima se ono odvija i posledice koje nastaju kao rezultat njihovog delovanja. U fazi samorefleksije učenici procenjuju kako su izvršili zadatak. Za ovu fazu karakteristična su dva procesa, proces samoprocene i proces samoreakcije. Odnosno, učenik procenjuje kako je izvršio zadatak i daje atribuciju o svom uspehu ili neuspehu (Panadero, 2017).

Zbog veće fleksibilnosti, fizičke udaljenosti nastavnika i veće odgovornosti i autonomije učenika može se pretpostaviti da je potreba za samoregulacijom u učenju veća u onlajn nastavi u odnosu na neposredno nastavno okruženje. Rezultati empirijskih studija pokazuju da učenici koji imaju sklonost ka samousmerenom učenju u onlajn nastavi postižu bolje rezultate u odnosu na ostale učenike (Barnard et al., 2008). Alhazbi i Hasan navode razlike između učenika koji imaju i nemaju razvijene veštine samoregulacije u onlajn nastavi (Alhazbi & Hasan, 2021). Učenici koji imaju razvijene veštine redovno pristupaju i proučavaju materijale na mreži, blagovremeno izvršavaju i predaju zadatke, samovrednuju rezultate i sopstveno napredovanje i obraćaju se za pomoć nastavniku ukoliko nailaze na teškoće. Za razliku

od njih, učenici koji nemaju sklonost ka samoregulaciji ne uspevaju da procene napor koji je potrebno da ulože kako bi uspešno ovladali aktivnostima na mreži niti da pravilno organizuju vreme za to, što dovodi do akademskog odugovlačenja tj. do odugovlačenja pri izvršavanju obaveza. Koristeći Zimermanov model, u literaturi se navodi opis samoregulacije u učenju u onlajn nastavi (Wong et al., 2019). U prvoj fazi učenici definišu ciljeve učenja, vrše izbor strategija učenja i planiraju raspored aktivnosti a u vezi sa nastavnim sadržajima koji su predstavljeni na mreži. U drugoj fazi učenici realizuju planirane aktivnosti iz prethodne faze uz primenu izabranih strategija učenja. U ovoj fazi učenje im može olakšati pravljenje beležaka i samoobjašnjavanje sadržaja koji su prezentovani na mreži. U trećoj fazi učenici procenjuju uspešnost, tako što proveravaju da li su prezentovane sadržaje razumeli i da li su ispunili postavljene ciljeve. Na osnovu samoevaluacije oni kreiraju nove planove i definišu nove ciljeve.

Strategije podsticanja samoregulacije u onlajn okruženju

Iako se samoregulacija predstavlja kao veština pojedinca da usmerava sopstvene procese učenja, pogrešno bi bilo tvrditi da samo od pojedinca zavisi da li će se ona razviti i aktivno koristiti. Sklonost ka samoregulaciji je uslovljena merom u kojoj okruženje podstiče i pruža mogućnosti da se ispolji. S tim u vezi, u literaturi se navode različite strategije podsticanja samoregulacije u učenju.

Sistematsko podučavanje učenika za korišćenje različitih subprocesa samoregulacije predstavlja jednu od strategija podsticanja samoregulacije (Kodžopeljić i Pekić, 2017). Primena ove strategije podrazumeva da nastavnici modeliraju i objašnjavaju značaj i način primene različitih subprocesa samoregulacije što će usloviti da učenici razviju razumevanje njihovog značaja i da ih ubuduće koriste u učenju. Neke empirijske studije pokazuju da sistematsko podučavanje predstavlja početnu strategiju u procesu razvoja samoregulativnih veština učenja (Zumbrunn et al., 2011). Grupa autora navodi da u onlajn okruženju razlikujemo direktno podučavanje, u vidu uputstava koja se učenicima ispostavljaju putem digitalnih alata, od podučavanja koje je sadržano u aktivnostima i zadacima koje učenici realizuju na mreži a pomoću kojih se promoviše samoregulacija u učenju (Broadbent et al., 2020).

Samostalno vođeno vežbanje je strategija čijom primenom se odgovornost sa nastavnika postepeno pomera na učenika (Zumbrunn et al., 2011). Suština primene ove strategije ogleda se u samostalnoj realizaciji aktivnosti karakterističnih za samoregulaciju. Uloga nastavnika je da prati i podržava učenike u tome. Svrha primene ove strategije je da se kroz vežbanje unapredi i osnaži autonomija učenika.

Podrška koju daje nastavnik ili vršnjaci može biti značajan podsticaj za učenika da u učenju koristi veštine samoregulacije. Nastavnici često u vidu povratnih informacija učenicima pružaju podršku. U tom slučaju povratna informacija treba da

sadrži informacije o tome šta je učenik dobro uradio, šta treba da unapredi u svom radu i koje korake može dalje preduzeti (Ibid.). Upotrebom raznovrsnih digitalnih alata u onlajn nastavi povratne informacije učenicima mogu biti ispostavljene u različitim formama. Oblikovanjem sadržaja, izborom nastavnih metoda i digitalnih alata, osmišljavanjem zadataka moguće je kod učenika podržati samousmerenost u učenju. Takođe, vršnjačka podrška u vidu međuvršnjačkog podučavanja, demonstracije, međusobnih diskusija i interakcija može učenicima pomoći da uvide značaj primene veština samoregulacije i podstaći da ih aktivno koriste.

Zaključak

Masovni prelazak na onlajn nastavu u vreme pandemije COVID-19 doveo je do potrebe da se preispitaju izazovi sa kojima se učenici i nastavnici suočavaju u novom okruženju. Specifičnosti onlajn nastave su uslovile da se priroda učenja transformiše u pravcu sve veće autonomije i samostalnosti učenika. To je aktuelizovalo pitanja kako naši učenici uče i u kojoj meri su spremni da ispolje sklonost ka samoregulaciji u učenju. S tim u vezi u onlajn nastavi od učenika se očekuje da postavlja ciljeve, osmišljava strategije za njihovo postizanje, prati i vrednuje napredovanje i po potrebi redefiniše postavljene ciljeve. Samoregulacija u učenju ne podrazumeva da se učenik ne suočava sa teškoćama i izazovima u procesu učenja, već da strateški pristupa i proces učenja usmerava ka postavljenim ciljevima. Da bi učenici ispoljili sklonost ka samousmerenom učenju neophodno je da se kreira okruženje koje će im u tome pomoći. Svi akteri nastavnog procesa mogu biti podrška razvoju veština samoregulacije. U onlajn nastavi primenom digitalnih alata dodatno se može unaprediti samoregulacija u učenju.

Literatura

- Alhazbi, S., & Hasan, M. A. (2021). The Role of Self-Regulation in Remote Emergency Learning: Comparing Synchronous and Asynchronous Online Learning. *Sustainability*, 13(19), 11070. <https://doi.org/10.3390/su131911070>
- Barnard, L., Paton, V., & Lan, W. (2008). Online self-regulatory learning behaviors as a mediator in the relationship between online course perceptions with achievement. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 9(2), 1-11.
- Bojović, I. (2017). *Podsticanje motivacije učenika za učenje u nastavnom procesu* [Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu]. Preuzeto sa <https://nardus.mfn.gov.rs/handle/123456789/8949>
- Broadbent, J., Panadero, E., Lodge, J. M., & de Barba, P. (2020). Technologies to enhance self-regulated learning in online and computer mediated learning environments. In M. J. Bishop, J. Elen, E. Boling, & V. Svihla (Eds.), *Handbook of Research in Educational Communications and Technology* (pp. 37-52). New York, NY: Springer
- Delen, E., & Liew, J. (2016). The use of interactive environments to promote self-regulation in online learning: A literature review. *European Journal of Contemporary Education*, 15(1), 24-33.

- Kodžopeljić, J. i Pekić, J. (2017). *Psihologija u nastavi*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Lončarić, D. (2014). *Motivacija i strategije samoregulacije učenja: teorija, mjerenje i primjena*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Mirkov, S. (2007). Samoregulacija u učenju - primena strategija i uloga orijentacija na ciljeve. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 39(2), 309-328.
- Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. *Frontiers in psychology*, 8(1), 1-28.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00422>
- Zumbrunn, S., Tadlock, J., & Roberts, E. D. (2011). *Encourage self regulated learning in the classroom*. Richmond: Metropolitan Educational Research Consortium. Preuzeto sa https://scholarscompass.vcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=merc_publications
- Wong, J., Baars, M., Davis, D., Van Der Zee, T., Houben, G. J., & Paas, F. (2019). Supporting self-regulated learning in online learning environments and MOOCs: A systematic review. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 35(4-5), 356-373.